

інституційне зміцнення, міжнародна інтеграція та ризик-орієнтований контроль, забезпечують спроможність протидіяти загрозам. Взаємодія з міжнародними партнерами є системоутворюючим чинником посилення доброчесності та адаптації українського оборонного сектору до євроатлантичних стандартів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII.
2. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20.06.2022 № 2322-IX.
3. NATO. Building Integrity in Defence: Reference Curriculum. Brussels: NATO HQ, 2020.
4. OECD. Clean Governance in Defence Sector: Integrity, Compliance and Risk Management. Paris: OECD Publishing, 2019.
5. НАЗК. Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади. Київ: НАЗК, 2021.

Співак Марина Вікторівна,

професор кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор політичних наук, професор

РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Національна стратегія розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки спрямована на визначення комплексу взаємопов'язаних стратегічних завдань діяльності держави у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства до 2026 року. Діяльність держави у зазначеній сфері має ґрунтуватися на підході «жодних рішень для громадянського суспільства без громадянського суспільства» та співпраці органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства на всіх етапах: проведення аналізу стану реалізації державної політики у відповідній сфері та визначення тенденцій, виокремлення проблем, вироблення варіантів їх розв'язання, розроблення проектів рішень, їх імплементації та моніторингу реалізації, оцінювання результативності [1].

У межах даної публікації відмітимо, що за даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2025 в Україні було зареєстровано 105908 громадських організацій, 2464 громадських спілки, 28801 професійна спілка, 179 об'єднань профспілок,

27923 релігійні організації, 31740 благодійних організацій, 1841 орган самоорганізації населення, 40725 об'єднань співвласників багатоквартирного будинку та 323 творчі спілки [2, с.6]. На сьогодні інститути громадянського суспільства працюють у більшості суспільних сфер і участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції не є виключенням. Сутнісна характеристика корупції полягає у тому, що корупція, як багатоаспектне соціальне явище, може бути визначена як дисфункція процесів соціального управління. Вона являє собою деградацію інститутів влади на основі девіантної поведінки суб'єктів, яка, своєю чергою, детермінована виключно корисливою мотивацією. Іншими словами, корупція є процесом руйнування управлінської системи, спричиненим індивідуальними діями, мотивованими особистою вигодою. Саме інститути громадянського суспільства як ніхто гнучко реагують на зміну суспільних потреб унаслідок дії внутрішніх і зовнішніх чинників які є наслідками корупції.

Високий рівень довіри громадськості до інститутів громадянського суспільства є ключовою передумовою для їхньої ефективної діяльності у сфері запобігання корупції. Ця довіра забезпечує легітимність їхніх антикорупційних ініціатив, моніторингу та експертизи. Інститути громадянського суспільства виступають як незалежний каталізатор змін, використовуючи надані законодавством інструменти для здійснення громадського антикорупційного контролю. Таким чином, активна та компетентна участь громадськості через інститути громадянського суспільства має визначальний вплив на мінімізацію корупційних ризиків та підвищення прозорості державного управління. У 2023 соціологічні дослідження показали, що баланс довіри неурядовим організаціям становив близько 40 %, при цьому 51,6 % респондентів висловили скоріше довіру, ніж недовіру, українським громадським організаціям. Однак, низка аналітичних досліджень діяльності організацій громадянського суспільства фіксувала незначне зниження рівня довіри до волонтерів та громадських організацій протягом 2023. Зокрема, станом на осінь 2023 показник довіри до волонтерів становив 84 % (порівняно з 88 % на початку року), а до громадських організацій – 61 % (порівняно з 66 % на початку року) [3, с.3]. У результатах соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 20 по 26 вересня 2024 найчастіше довіра висловлювалася до: волонтерських організацій (80%), Церкви (62,5%), громадських організацій (59%) [4]. У 2025 відбулася презентація щорічного звіту «Індекс сталості

організацій громадянського суспільства» за 2024, підготовленого Українським незалежним центром політичних досліджень. Згідно зі Звітом, загальний Індекс у 2024 залишився на рівні – 3.0, проте в окремих сферах зафіксовано поступовий прогрес і зростання сталості: сталість розвитку організацій громадянського суспільства в Україні – 3.0; правове середовище – 3.3; організаційна спроможність – 2.9; фінансова життєздатність – 3.7; адвокація – 2.1; надання послуг – 2.9; секторальна інфраструктура – 3.0; публічний імідж – 2.9 [2, с.7-21].

Окрім згаданої Стратегії визначальними у цьому напрямі є прийняття Законів України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування», Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування та «Про публічні консультації». Важливим є Закон України «Про запобігання корупції» а саме положення ст. 21 Закону. Громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право: 1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості; 2) запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції; 3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проєктів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій; 4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції; 5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції; 6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції; 7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції; 8) здійснювати громадський

контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству; 9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції [5]. У цій площині стратегічного та концептуального значення набувають Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках (Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322); Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695); Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 № 710-р) тощо.

Тож слід констатувати, що з огляду на наведену статистику та згадані законодавчі акти, які розширюють можливості впливу громадського сектору на органи державної влади та місцевого самоврядування, водночас генерують значні виклики для інститутів громадянського суспільства. Для ефективного та належного застосування законодавчо закріплених інструментів громадської участі, інститутів громадянського суспільства, повинні набуті відповідних компетентностей та опанувати спеціалізовані знання. Це є необхідною передумовою для забезпечення кваліфікованого та змістовного впливу на управлінську діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування. А для повної реалізації потенціалу, закладеного у згаданих нормативно-правових актах, від суб'єктів громадянського суспільства вимагається симетрична активність – «рух назустріч» – спрямована на підвищення ефективності використання механізмів демократії участі.

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: затверджено Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

2. Дослідження «Індекс сталості розвитку організацій громадянського суспільства в Україні у 2024 році» підготовлено Українським незалежним центром політичних досліджень за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Червень, 2025. URL: http://www.ucipr.org.ua/images/documents/2024_CSOSI_report_UA_revII_23_07.pdf

3. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках : аналіт. доп. / [Каплан Ю., Сковорцова В., Валевський О. та ін.] ; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан, Ю. Тищенко, В. Токмана. Київ : НІСД, 2024. 47 с.

4. Оцінка ситуації в країні та діяльності влади, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, віра в перемогу. Разумков центр. Соціологія. Жовтень 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r>

5. Про запобігання корупції: Закон України 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

Стрільців Олександр Михайлович,
уповноважений з антикорупційної діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший науковий
співробітник

ЩОДО МОЖЛИВИХ КОНФЛІКТІВ ІНТЕРЕСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВЧЕНИХ РАД

Конфлікт інтересів є складовою корупції, а також більшості корупційних, у тому числі кримінальних, правопорушень. Саме тому запровадження ефективних систем запобігання та врегулювання конфлікту інтересів і їх належне застосування є важливим заходом запобігання корупції в цілому та корупційним правопорушенням зокрема.

Важливим компонентом діяльності кожного закладу вищої освіти є створення антикорупційного освітнього середовища, зокрема під час діяльності спеціалізованих вчених рад.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 затверджено Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (далі – Порядок), який регулює питання утворення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи та присудження нею ступеня доктора філософії, а також скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження зазначеного ступеня [1].